

AKSOY PROTIV TURSKE

Presuda od 18. prosinca 1996. godine

NESLUŽBENI SAŽETAK I POVIJEST PREDMETA

A. Osnovne činjenice

Činjenice u predmetu su sporne među strankama. Međutim, složili su se oko toga da je podnositelj predstavke, državljanin Turske, bio uhićen i odveden u policijski pritvor u Centar za sigurnost Kiziltepe u jugoistočnoj Turskoj krajem studenog 1992. godine. Bio je zatvoren najmanje 14 dana i pušten 10. prosinca 1992. godine.

Prema podnositelju predstavke, bio je podvrgnut jednoj vrsti policijske torture poznatoj pod imenom "palestinsko vješanje", pri čemu je bio potpuno svučen i obješen za ruke. On također navodi da su priključivali struju na njegove genitalije, udarali ga nogama, šamarali i usmerno zlostavljali. On navodi da je zbog tog vješanja izgubio mogućnost uporabe ruku i šaka. Vlada, nasuprot tome, poriče tvrdnje podnositelja predstavke i navodi da su potpuno neutemeljene.

Dana 8. prosinca 1992. godine podnositelj predstavke je doveden pred javnog tužitelja u Mardin-u, koji je, nakon ispitivanja, naredio njegovo puštanje. Postoji neslaganje o tome je li njegovo psihičko stanje u to vrijeme bilo uopće spomenuto pred javnim tužiteljem i je li se tužitelju žalio na postupak prema njemu za vrijeme pritvora. Međutim, 15. prosinca primljen je u bolnicu i dijagnosticirano je da ima obostranu paralizu donjeg dijela ruku, što je zahtijevalo uporabu udlage. Ostao je u bolnici do 31. prosinca, kad je pušten na vlastiti zahtjev.

Dana 21. prosinca 1992. godine javni tužitelj je odlučio da ne postoje osnovi za pokretanje kaznenog postupka protiv podnositelja predstavke. *U svezi s navodnim zlostavljanjem podnositelja predstavke nije pokrenut ni parnični niti kazneni postupak.*

Dana 20. travnja 1994. godine, punomoćnici g. Aksoy-a su obavijestili Komisiju da je ubijen 16. travnja. Oni navode da mu je 14. travnja telefonom priječeno smrću da bi ga nagovorili da povuče predstavku Komisiji i da je to predstavljalo miješanje u uspješno pravo na individualnu predstavku, što je suprotno članku 25. Konvencije. Vlada je poricala bilo kakvu umiješanost u ovu stvar i obavijestila je Komisiju da je pripadnik PKK uhićen i optužen za ubojstvo.

Otac podnositelja predstavke je odlučio nastaviti s predmetom.

B. Postupak pred Komisijom za ljudska prava

Predstavka je uložena Komisiji 20. svibnja 1993. godine i proglašena prihvatljivom 19. listopada 1994. godine.

Predstavnici Komisije su u nazočnosti strana saslušali dokaze u Diyarbakir-u od 13. do 14. ožujka 1995. godine i u Ankari od 12. do 14. travnja 1995. godine.

Nakon neuspješnog pokušaja da postigne prijateljsko rješenje, Komisija je usvojila izvješće 23. listopada 1995. godine u kojem je iznijela mišljenje da je došlo do povrede članka 3. (15 glasova za prema 1 protiv), članka 5. stavka 3. (15 glasova za prema 1 protiv) i članka 6. stavka 1. (13 glasova za prema 3 protiv) Konvencije i da ne postoji odvojeno pitanje prema članku 13. (13 glasova za prema 3 protiv). Jednoglasno je zaključila da ne treba poduzimati dalja djelovanja u svezi s navodima prema članku 25. Konvencije.

IZVOD IZ PRESUDE

PRAVO

I. UTVRĐIVANJE ČINJENICA OD STRANE SUDA

38. Sud podsjeća na svoju stalnu sudsku praksu da je, prema sustavu Konvencije, utvrđivanje i provjera činjenica prvenstveno stvar Komisije (članci 28. stavci 1. i 31.). Iako Sud nije vezan za činjenice koje Komisija utvrđi i premda je slobodan donositi svoje procjene u svjetlu svih činjenica koje ima, samo u izuzetnim situacijama Sud koristi svoje ovlasti u tom području (v. Akdivar i ostali protiv Turske, presuda od 16. rujna 1996. godine, Izvješća o presudama i odlukama - 1996. strana 19. stavak 78.).

39. Potrebno je podsjetiti na činjenicu da je u ovom predmetu Komisija utvrdila činjenice nakon što su njeni predstavnici proveli dokaze u Turskoj u dvije odvojene prilike i dodatno na raspravi u Strasbourg-u (v. stavak 23. gore). U ovim okolnostima, Sud smatra da treba prihvati činjenice koje je utvrdila Komisija (v. mutatis mutandis, gore navedena presuda Akdivar i ostali, strana 20. stavak 81.).

40. Upravo u svjetlu ovih činjenica, kako ih je utvrdila Komisija (v. stavak 23. gore), Sud mora ispitati preliminarni prigovor Vlade i navode podnositelja predstavke, u smislu Konvencije.

II. PRELIMINARNI PRIGOVORI VLADE

A Argumenti pred Sudom

41. Vlada je tražila od Suda da odbaci žalbu podnositelja predstavke prema članku 3. Konvencije na osnovi toga što je, suprotno članku 26. Konvencije, propustio iscrpiti dostupne domaće pravne lijekove. Članak 26.¹ propisuje:

¹ Redni broj i tekst ovog članka izmjenjen stupanjem na snagu Protokola br. 11, vidi čl. 35 u tekstu Evropske konvencije o ljudskim pravima. (op.a)

"Komisija može razmatrati slučaj tek pošto su iscrpljeni svi domaći pravni lijekovi u skladu s općeprihvaćenim načelima međunarodnog prava, i to u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka."

Podnositelj predstavke je (v. stavak 3. gore), s čime se Komisija suglasila, govorio da je učinio sve što se od njega moglo očekivati da iscrpi domaće pravne lijekove.

42. Vlada je navela da je pravilo u svezi s iscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova jasno utvrđeno u međunarodnom pravu i u sudskoj praksi organa Konvencije i iziskuje od podnositelja predstavke da iskoristi sve domaće pravne lijekove, osim ako mu oni jasno ne daju mogućnost uspjeha. U stvari, g. Aksoy je mogao dobiti pomoć na osnovi tri različite vrste domaćih pravnih lijekova: kaznenog gonjenje, parnična tužba i/ili upravni postupak (v. stavke 24.-28. gore).

43. U svezi sa prvom od ove tri mogućnosti, Vlada je kazala da se on mogao žaliti na navodno zlostavljanje javnom tužitelju, koji ga je vidio 10. prosinca 1992. godine (v. stavak 18. gore). Međutim, prema Vladi, g. Aksoy nije dao nikakve naznake tom prilikom, niti u bilo koje vrijeme nakon toga, da je bio zlostavljan za vrijeme njegovog pritvora u policiji.

Članci 243. i 245. Kaznenog zakona, koji su na snazi u cijeloj Turskoj, kažnjavaju torturu i zlostavljanje radi dobivanja priznanja (v. stavak 24. gore). Uredba sa zakonskom snagom 285. o stanju opće pripravnosti prebacila je ovlast za vođenje istrage u kaznenim predmetima, koju su navodno izvršili državni službenici, s javnog tužitelja na upravna vijeća (v. stavak 26. gore). Međutim, odluke da se ne pokrene kazneneno gonjenje koje su donesene od strane upravnih vijeća uvijek preispituje Vrhovni upravni sud. S tim u svezi, Vlada je podnijela određen broj donesenih presuda takvom postupku revidiranja. One se odnose na odluke Upravnih vijeća u vrijeme opće pripravnosti kojima se određuje pokretanje kaznenog postupka protiv članova oružništva i policije zbog navodnog zlostavljanja pritvorenika, kao i druge odluke koje se odnose na kažnjavanje za slične oblike pogrešnog postupanja.

44. No ipak, Vlada je smatrala da kazneni postupak možda nije najbolji odgovarajući pravni lijek u ovoj vrsti predmeta, zbog toga što je naglasak stavljen na prava koje ima okrivljena osoba, što nije slučaj s podnositeljem predstavke. Ona je stoga skrenula pažnju Suda na postojanje upravnog pravnog lijeka iz članka 125. Ustava Turske (v. stavak 27. gore). Da bi dobio naknadu prema ovoj odredbi, pojedinac treba samo pokazati da postoji uzročna veza između izvršene radnje upravnih organa i pretrpljene štete; nema zahtjeva za dokazivanjem ozbiljnog propusta službenika Vlade. U svezi s tim, Vlada je dostavila primjere upravnih odluka kojima je dosuđena naknada u pogledu smrti uzrokovane torturom u policijskom pritvoru.

45. Pored toga, Vlada je istakla da je g. Aksoy mogao podnijeti parničnu tužbu radi naknade štete. Ponovo, upućuje na brojne odluke domaćih sudova, uključujući presudu Kasacijskog suda u predmetu naknade štete zbog torture, gdje je utvrđeno da su kaznena

djela izvršili pripadnici Snaga sigurnosti. Ovo je bilo regulirano Zakonom o obligacijama i, prema članku 53. tog zakona, oslobođanje zbog nedostatka dokaza u kaznenom postupku ne obvezuje parnične sudove.

46. Dok podnositelj predstavke nije osporio da pravni lijekovi koje je naznačila Vlada formalno predstavljaju dio turskog pravnog sustava, žalio se da su, u regiji koja je pod izvanrednim mjerama, ovi pravni lijekovi prividni, neodgovarajući i neuspješni, zato što su tortura i uskraćivanje uspješnih pravnih lijekova bili stvar administrativne prakse.

Osobito, on je tvrdio da izvješća brojnih međunarodnih tijela pokazuju da sustavno i rasprostranjeno zlostavljanje pritvorenika u Turskoj otvara pitanja o obvezi države da ovu praksu prekine. U svezi s tim, on se poziva na Europski komitet za sprječavanje javnih izjava o torturi u Turskoj (15. prosinca 1992. godine), Komitet Ujedinjenih nacija protiv torture, Sažetak statističkih pokazatelja o postupcima u svezi s ispitivanjem u Turskoj (9. studenog 1993. godine) i Izvješće specijalnog izvjestitelja Ujedinjenih nacija o izvješću o torturi od 1995. godine (E/CN.4/1995/34).

47. On je naveo da su državne vlasti ustanovile politiku osporavanja da je tortura ikad postojala, što žrtvama sada izuzetno otežava da dobiju naknadu te da odgovorni budu privedeni pravdi. Na primjer, bilo je nemoguće pojedincima koji navode da su bili izloženi torturi ishoditi liječničke nalaze kojim se dokazuje težina njihovih povreda, zato što je sudska medicinska služba bila reorganizirana, a liječnici koji izdaju takve nalaze su također bili zastrašivani ili premještani u različite regije. U regionima s izvanrednim stanjem, tužitelji su rutinski propuštali otvarati istrage u navedenim povredama ljudskih prava i često čak odbijali prihvaćati žalbe. Takve su istrage, na način na koji su sproveđene, bile neodgovarajuće i pristrasne. Štoviše, odyjetnicima i ostalim koji su postupali u korist žrtava povreda ljudskih prava je prijećeno, bili su zastrašivani i zlonamjerno izloženi kaznenom gonjenju, te su se pojedinci plašili da pokrenu domaće pravne lijekove jer su represalije protiv žalitelja bile tako uobičajene.

U ovim okolnostima, podnositelj predstavke se žali da se od njega ne bi trebalo zahtijevati da iscrpi domaće pravne lijekove prije ulaganja predstavke u Strasbourg-u.

48. U svakom slučaju, naveo je da je 10. prosinca 1992. godine obavijestio javnog tužitelja da je bio izložen torturi (v. stavak 18. gore) i tvrdio da je, čak i da tužitelj nije bio obaviješten, jasno mogao vidjeti da se on ne može služiti rukama na odgovarajući način.

Propust tužitelja da pokrene kaznenu istragu stvara veliku poteškoću podnositelju predstavke da si priušti bilo koji domaći pravni lijek. Nije mu bilo moguće preduzeti korake da osigura pokretanje kaznenog postupka žaleći se, na primjer, na odluku da se ne pokreće postupak u upravnim sudovima (v. gore stavak 26.), zato što nepoštovanje istrage znači da odluka o nevođenju postupka nije nikad donesena. Pored toga, ovaj propust je prejudgetirao njegove šanse u parničnom i upravnom postupku, jer da bi uspio u bilo kojoj vrsti žalbe, bilo bi neophodno dokazati da je pretrpio torturu i u praksi bi se odluka u tom smislu zahtijevala od sudije u kaznenom postupku.

49. Konačno, on je podsjetio Sud da mu ni teoretski nisu bili dostupni pravni lijekovi u pogledu njegove žalbe na dužinu vremena za koje je bio pritvoren bez sudske kontrole, jer je to bilo zakonito prema domaćem zakonodavstvu (v. stavak 29. gore).

50. Komisija je mišljenja da je podnositelj predstavke bio povrijeden tijekom vremena koje je proveo u policijskom pritvoru (v. stavak 23. gore). Proizlazi da su, iako nije bilo moguće ustanoviti što se točno desilo tijekom njegovog susreta s javnim tužiteljem 10. prosinca 1992. godine, morali nesumnjivo postojati elementi koji su trebali potaći tužitelja da otvorí istragu ili da makar pokuša dobiti dodatne informacije o zdravstvenom stanju podnositelja predstavke i postupanju kojem je bio podvrgnut. Podnositelj predstavke je uradio sve što se od njega moglo očekivati u ovim okolnostima, posebno u svjetlu činjenica da se morao osjećati ugroženim zbog pritvaranja i zlostavljanja i zdravstvenih problema koji su zahtijevali hospitalizaciju nakon njegovog otpuštanja. Prijetnje za koje tvrdi da ih je primio, nakon ulaganja predstavke Komisiji, i njegova smrt u okolnostima koje nisu potpuno jasne, bili su dalji elementi koji podržavaju stajalište da bi pribjegavanje uporabi pravnih lijekova moglo biti rizično.

U pogledu svog stajališta da je podnositelj predstavke uradio sve što se od njega zahtijevalo u smislu iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, Komisija je odlučila da nije neophodno utvrditi je li postojala upravna praksa turskih vlasti kojom se toleriralo kršenje ljudskih prava.

B. Procjena Suda

51. Sud podsjeća da pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih lijekova, na koje upućuje članak 26. Konvencije², obvezuje one koji žele iznijeti svoje predmete protiv države pred međunarodne sudske ili arbitražne organe da prvo koriste pravne lijekove, predvidene domaćim pravnim sustavom. Prema tome, države nemaju obvezu odgovaranja pred međunarodnim tijelima za njihova djela prije nego što su imale mogućnost ispitati stvari putem vlastitog pravnog sustava. Pravilo je zasnovano na pretpostavci, izraženoj u članku 13. Konvencije - s kojim ima veliku sličnost - da postoji dostupan uspješan pravni lijek, u svezi s navodnim kršenjem prava, u domaćem pravnom sustavu, bez obzira jesu li odredbe Konvencije ugrađene u domaću legislativu. Sukladno ovome, važno je načelo da je organizacija zaštite ljudskih prava, utvrđena Konvencijom, pomoći domaćim sustavima zaštite ljudskih prava (v. Akdivar i ostali, presuda citirana u stavku 38. gore, strana 1210., stavak 65.).

52. Prema članku 26, podnositelj predstavke treba imati normalan pristup dostupnim pravnim lijekovima koji su dovoljni da ostvari nadoknadu u pogledu navodnih kršenja. Postojanje predmetnih pravnih lijekova mora biti dovoljno pouzdano ne samo u teoriji nego i u praksi; propuštanje njihove uporabe značilo bi nedostatak djelotvornosti.

² Vidi čl. 35 u tekstu Evropske konvencije o ljudskim pravima. (op.a)

Međutim, nemà obveze rabljenja pravnih lijekova koja su neodgovarajuća ili neuspješna. Pored toga, prema "općepriznatim pravilima međunarodnog prava", na koje upućuje članak 26., mogu postojati osobite okolnosti koje oslobođaju podnositelja predstavke obveze iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova koji su mu na raspolaganju. Ovo pravilo je također neprimjenjivo gdje se pokazalo da postoji administrativna praksa ponavljanja radnji nespojivih s Konvencijom i službena tolerancija državnih vlasti, što je takve prirode da postupak čini nekorisnim ili nedjelotvornim (v. gore navedenu presudu Akdivar i ostali, strana 1210, stavci 6. i 67.).

53. Sud naglašava da pri njegovom pristupu primjeni pravila mora imati u vidu činjenicu da se ono primjenjuje u kontekstu organizacije zaštite ljudskih prava na koju su pristale strane potpisnice. Prema tome, priznato je da se članak 26. mora primijeniti s određenim stupnjem fleksibilnosti i bez pretjeranog formalizma. Dalje, priznato je da pravilo iscrpljivanja nije ni apsolutno, niti se može automatski primijeniti; u ocjeni je li se ovo poštovalo osnovno je imati uvida u naročite okolnosti svakog pojedinačnog predmeta. Ovo znači, između ostalih stvari, da ono mora uzeti u obzir ne samo postojanje formalnih pravnih lijekova u pravnom sustavu strane potpisnice nego također i opći pravni i politički kontekst u kojem one djeluju, kao i osobne okolnosti podnositelja predstavke (v. gore navedenu presudu Akdivar i ostali, strana 1211, stavak 69.).

54. Sud zapaža određbu u turskom pravu o kaznenim, parničnim i upravnim pravnim lijekovima protiv zlostavljanja pritvorenih od strane službenika države i sa zanimanjem je proučio sažetke presuda koje se tiču sličnih pitanja koje mu je dostavila Vlada (v. stavke 43.-45. gore). Međutim, kako je prethodno spomenuto (stavak 53.), Sud se ovdje ne bavi samo pitanjem jesu li domaći pravni lijekovi, uopćeno gledano, uspješni i odgovarajući; on također mora ispitati je li, prema svim okolnostima u predmetu, podnositelj predstavke uradio sve što se od njega razumno moglo očekivati kako bi iscrpio domaće kanale pravne zaštite.

55. U svrhe ovog ispitivanja, Sud ponavlja da je odlučio prihvati nalaze Komisije o činjenicama u ovom predmetu (v. stavke 39.-40. gore). Komisija je, kao što se vidjelo (u stavku 50. gore), bila mišljenja da je podnositelj predstavke imao obostranu radikalnu paralizu kada ga je javni tužitelj ispitivao.

56. Sud smatra da su, čak i ako se prihvati da podnositelj predstavke nije iznio žalbu javnom tužitelju o zlostavljanju u policijskom pritvoru, povrede koje je zadobio morale biti jasno vidljive za vrijeme njihovog sastanka. Međutim, tužitelj je izabrao da ne ispituje prirodu, jačinu i uzrok tih povreda, usprkos činjenici da je prema turskom zakonu on imao obvezu to istražiti (v. stavak 26. gore).

Mora se podsjetiti da se ovaj propust tužitelja desio nakon što je g. Askoy bio pritvoren u policijskom pritvoru najmanje 14 dana bez pristupa pravnoj ili medicinskoj pomoći ili podršci. Za to vrijeme on je pretprije ozbiljne povrede koje su zahtijevale bolničko lječenje (v. stavak 23. gore). Ove okolnosti same po sebi dale bi mu razlog da se osjeća ugrožen,

bespomoćan i zaplašen predstavnicima vlasti. Uvidjevši da je javni tužitelj bio svjestan njegovih povreda i da nije ništa poduzeo, razumljivo je da je podnositelj predstavke vjerovao da ne može očekivati zainteresiranost i zadovoljenje putem nacionalnih pravnih kanala.

57. Prema tome, Sud zaključuje da postoje osobite okolnosti koje podnositelja predstavke oslobađaju njegove obveze da iscrpi domaće pravne lijekove. Donošenjem ovog zaključka, Sud ne smatra neophodnim da ispituje žalbu podnositelja predstavke o postojanju administrativne prakse koja uskraćuje pravne lijekove, kao kršenja Konvencije.

III. MERITUM

A. Navodno kršenje članka 3. Konvencije

58. Podnositelj predstavke navodi da je bio podvrgnut postupanju koje je suprotno članku 3. Konvencije, koji glasi:

“Nitko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.”

Vlada je smatrala neosnovanim navode o zlostavljanju. Komisija je, međutim, našla da je podnositelj predstavke bio podvrgnut torturi.

59. Vlada je dala brojne primjedbe na način na koji je Komisija ocijenila dokaze. Ona je iznijela brojne čimbenike koji, po njenom mišljenju, treba da potaknu ozbiljnu sumnju je li g. Aksoy bio zlostavljan, kao što on tvrdi.

Na primjer, ona je postavila pitanje zašto se podnositelj predstavke nije požalio javnom tužitelju na okolnost da je bio podvrgnut torturi (v. stavak 18. gore), te je našla da je jako teško razumjeti zašto nije, ako je zaista bio podvrgnut torturi, iznio optužujuće priznanje. Također je iznijela sumnju u pogledu činjenice da je čekao pet dana od puštanja iz policijskog pritvora do odlaska u bolnicu (v. stavak 19. gore) i smatrala je da se ne može prepostaviti da se bilo što nepovoljno desilo u međuvremenu. Konačno, ona je navela cijeli niz medicinskih dokaza, uključujući i činjenicu da je podnositelj predstavke uzeo svoj zdravstveni karton kad je napuštao bolnicu i da na podnositelju predstavke ne postoji medicinski dokaz o opekotinama ili drugim oziljcima koji su izazvani električnim šokovima.

60. Podnositelj predstavke se žali da je bio zlostavljan na različite načine. On tvrdi da mu je prilikom ispitivanja stavljen povez preko očiju, što je prouzrokovalo dezorientaciju, da su ga vješali za ruke, koje su mu bile vezane otraga (“palestinsko vješanje”), da je bio podvrgnut električnim šokovima, koji su bili jači jer su ga poljevali vodom, i da su ga tukli, šamarali i usmeno zlostavliali. On upućuje na medicinske dokaze s Medicinskog univerziteta Dicle koji pokazuju da je pretrpio obostranu povredu mišićnog spleta ruku u

vrijeme kad je primljen u bolnicu (v. stavak 19. gore). Ova povreda odgovara palestinskom vješanju.

Naveo je da je postupanje na koje se žalio bilo dovoljno okrutno da se može smatrati torturom; podvrgnut joj je sa svrhom da bi se prisilio da prizna kako poznaje osobu koja ga je identificirala.

Pored toga, naveo je da uvjeti u kojima je bio pritvoren (v. stavak 13. gore) i stalni strah od torture koji je trpio za vrijeme čitavog boravka u pritvoru, predstavljaju nehumano postupanje.

61. Sud je, odlučivši da prihvati nalaze Komisije o činjenicama (v. stavke 39.- 40. gore), smatrao da tamo gdje se pojedinac stavi u policijski pritvor u dobrom zdravstvenom stanju, a utvrdi se da imâ povreda u vrijeme puštanja, na državi leži obveza da pruži vjerodostojno objašnjenje uzroka povrede, što u slučaju propusta jasno pokreće pitanje prema članku 3. Konvencije (v. Tomasi protiv Francuske, presuda od 27. kolovoza 1992., Serija A, broj 241-A, strana 40.-41., stavci 108.-111. i Ribitsch protiv Austrije, presuda od 4. prosinca 1995., Serija A broj 336, strana 26., stavak 34.).

62. Članak 3., kako je Sud često naglašavao, uključuje jednu od osnovnih vrijednosti demokratskog društva. Čak i u najtežim okolnostima, kao što je borba protiv organiziranog kriminala i terorizma, Konvencija apsolutno zabranjuje torturu ili nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Za razliku od većine bitnih odredbi Konvencije i Protokola broj 1.-4., članak 3. ne dozvoljava bilo kakav izuzetak i nije dopušteno bilo kakvo odstupanje, u smislu članka 15., čak ni u slučaju javne opasnosti koja prijeti opstanku nacije (v. Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 18. siječnja 1978., Serija A broj 25 strana 65., stavak 163., Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva presuda od 7. srpnja 1989., Serija A broj 161, strana 34., stavak 88. i Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva presuda od 15. studenog 1996. godine, Izvješća o presudama i odlukama - 1996-V, strana 1853., stavak 79.).

63. U cilju određivanja može li se bilo kakav poseban oblik zlostavljanja smatrati torturom, Sud mora uzeti u obzir razliku koju članak 3. postavlja između ovog pojma i nehumanog i ponižavajućeg postupanja. Kao što je Sud i ranije primijetio, ova razlika je izgleda bila uključena u Konvenciju da bi se posebna stigma "torture" mogla pripisati svjesnom nehumanom postupanju, koje prouzrokuje veoma ozbiljne i okrutne patnje (v. Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 18. siječnja 1978., Serija A broj 25, strana 66., stavak 167.).

64. Sud podsjeća da je Komisija, *inter alia*, našla da je podnositelj predstavke bio podvrgnut "palestinskom vješanju"; drugim riječima, da je bio skinut dogola, vezanih ruku iz leđa i da je vješan za ruke (v. stavak 23. gore).

Po stajalištu Suda, do ovakvog postupanja se samo namjerno moglo doći. I doista, potrebne su određene pripreme i napor da se to izvede. Proizlazi da je to rađeno u cilju

dobijanja priznanja ili informacija od podnositelja predstavke. Pored velikog bola koji je tada prouzrokovani, medicinski nalazi pokazuju da je to dovelo i do paralize obje ruke koja je trajala neko vrijeme (v. stavak 23. gore). Sud smatra da je ovo postupanje tako ozbiljne i surove prirode i da se jedino može opisati kao tortura.

U svezi s ozbiljnošću ovog zaključka, nije neophodno da Sud ispita žalbe podnositelja predstavke o drugim formama zlostavljanja.

U zaključku, došlo je do povrede članka 3. Konvencije.

B. Navodna povreda članka 5. stavka 3. Konvencije

65. Podnositelj predstavke, s kojim se Komisija suglasila, tvrdi da njegovo pritvaranje predstavlja kršenje članka 5. stavka 3 Konvencije. Relevantni dijelovi članka 5. glase:

“1. Svatko ima pravo na slobodu i osobnu sigurnost. Nitko ne smije biti liшен slobode, izuzev u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

(c) u slučaju zakonitog uhićenja ili lišenja slobode glede privođenja nadležnoj sudbenoj vlasti, kada postoji opravdana sumnja da je ta osoba izvršila kazneno djelo ili kada postoje valjani dokazi da se ta osoba spriječi da izvrši djelo...;

3. Svatko tko je uhićen ili liшен slobode prema odredbama stavka 1. (c) ovog članka mora odmah biti izведен pred sudiju ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudbenu vlast...”

66. Sud podsjeća na svoju odluku u predmetu Brogan i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva (presuda od 29.studenog 1988. godine, Serija A, broj 145-B, strana 33., stavak 62.) da razdoblje pritvora bez sudske kontrole od četiri dana i šest sati izlazi izvan stroga ograničenog vremena dozvoljenog člankom 5. stavkom 3. Jasno proizlazi da razdoblje od 14 ili više dana, tijekom kojeg je g. Aksoy bio pritvoren bez izvođenja pred sudiju ili drugog sudskog službenika, ne zadovoljava uvjet naveden kao “odmah”.

67. Međutim, Vlada je smatrala da, usprkos ovim stavovima, nije došlo do povrede članka 5. stavka 3., u svjetlu rezerve Turske prema članku 15. Konvencije, koji navodi:

“1. U doba rata ili druge javne opasnosti koja prijeti opstanku nacije, svaka visoka strana ugovornica može preuzeti mjere koje odstupaju od njenih obveza po ovoj konvenciji, i to u mjeri koju zahtijeva hitnost situacije, s tim da takve mjere ne budu u neskladu s njenim drugim obvezama prema međunarodnom pravu.

2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanje od članka 2, osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima, ili članka 3. i 4. stavka 1. i članka 7.

3. Svaka visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupi od odredbi Konvencije obavještava u potpunosti Generalnog sekretara Savjeta Europe o mjerama koje preduzima i razlozima za njih. Ona, također, obavještava Generalnog sekretara Savjeta Europe kada takve mjere prestaju djelovati i kada se odredbe Konvencije ponovo počinju u potpunosti primjenjivati.”

Vlada je podsjetila Sud da je Turska ograničila svoje obveze iz članka 5. Konvencije 5. svibnja 1992. godine (v. stavak 33. gore).

1. Pristup Suda

68. Sud podsjeća da je na svakoj strani ugovornici, odgovornoj za “život (svoje) nacije”, da utvrdi je li taj život ugrožen “javnom opasnošću” i, ako je tako, koliko je neophodno daleko ići u pokušaju da se nadvlada ta opasnost. Zbog njihovog izravnog i stalnog kontakta s hitnim potrebama trenutka, domaće vlasti su, u načelu, u boljoj poziciji nego međunarodne sudije da odluče i o nazočnosti takve opasnosti i o prirodi i obujmu ograničenja potrebnih da bi se to spriječilo. Prema tome, u ovoj stvari treba domaćim vlastima ostaviti širi stupanj slobodne procjene.

Pored svega, strane potpisnice ne uživaju neograničenu diskreciju. Na sudu je da odluči jesu li, inter alia, države otišle izvan “obujma prijeko potrebnog zahtjeva” u doba krize. Time europska supervizija prati domaći stupanj slobodne procjene. U ostvarivanju te kontrole sud mora dati odgovarajuću težinu takvim relevantnim čimbenicima kao što su priroda prava na koja se utječe ograničenjima u okolnostima u kojima se vodi postupak, te trajanje izvanredne situacije (v. Brannigan i McBride protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 26. svibnja 1993. godine, Serija A, broj 258-B, strana 49-50, stavak 43).

2. Postojanje javne opasnosti kojom se ugrožava život nacije

69. Vlada, s kojom se Komisija suglasila po ovoj točki, smatra da je postojala javna opasnost “kojom se ugrožava život nacije” u jugoistočnom dijelu Turske. Podnositelj predstavke nije osporio ovo pitanje, iako je smatrao, u biti, da su o ovom pitanju trebali odlučiti organi Konvencije.

70. Sud smatra, u svjetlu svih materijala koji su mu na raspolaganju, da su osobiti obujam i utjecaj terorističkih aktivnosti PKK u jugoistočnoj Turskoj nesumnjivo stvorili u tom području “javnu opasnost koja ugrožava život nacije” (v. *mutatis mutandis*, Lawless protiv Irske, presuda od 1. srpnja 1961. godine, Serija A, broj 3, strana 56., stavak 28.; gore navedena presuda Irska protiv Velike Britanije, strana 78, stavak 205. i gore navedena presuda Brannigan i McBride, strana 50, stavak 47).

3. Jesu li mjere zaista bile potrebne zbog hitne situacije?

(a) Dužina nekontroliranog pritvora

71. Vlada je vjerovala da je podnositelj predstavke bio uhićen 26. studenog 1992. godine zajedno sa trinaest drugih pod sumnjom da su pomagali i podržavali PKK teroriste, pošto je član Kiziltepe ogranka PKK i jer je dijelio pisane materijale PKK-a (v. stavak 12. gore). Držan je u pritvoru četrnaest dana u skladu s turskim zakonom, koji dozvoljava da osoba bude pritvorena do trideset dana, u svezi s više kaznenih djela, u području koje je u izvanrednom stanju (v. stavak 29. gore).

72. Objasnila je da mjesto u kojem je podnositelj predstavke bio uhićen i pritvoren spada u područje koje je obuhvaćeno rezervom Turske (v. stavke 30.-31. gore). Ta rezerva je neophodna i opravdana, u svjetlu obujma i ozbiljnosti PKK terorizma u Turskoj, osobito u jugoistočnom dijelu. Istraživanja terorističkih djela su predstavljala osobite probleme vlastima, što je Sud ranije i prihvatio, s obzirom da su pripadnici terorističkih organizacija stručnjaci u odupiranju ispitivanju, imali su tajnu mrežu podrške i pristup osnovnim izvorima. Trebalo je uložiti dosta truda i vremena da bi se osigurali i potvrdili dokazi u širokom području suprotstavljenom terorističkim organizacijama, koje su imale strategijsku i tehničku podršku susjednih zemalja. Ove teškoće su značile da je bilo nemoguće osigurati sudsku kontrolu za vrijeme stavljanja osumnjičenog u policijski pritvor.

73. Podnositelj predstavke je naveo da je bio pritvoren 24. studenog 1992. godine i da je pušten 10. prosinca 1992. godine. On navodi da je antidatiranje uhićenja u regionu pod izvanrednom situacijom uobičajena praksa.

74. Iako nije predočio detaljne argumente nasuprot valjanosti turske rezerve u cjelini, on se pitao je li situacija u jugoistočnom dijelu Turske zahtijevala držanje osumnjičenih u razdoblju od četrnaest ili više dana bez sudske kontrole. On je smatrao da sudije u jugoistočnom dijelu Turske ne bi bile izložene riziku da im je dozvoljeno i da se od njih zahtijeva da u kraćim intervalima preispituju zakonitost pritvora.

75. Komisija nije mogla sa sigurnošću ustanoviti je li podnositelj predstavke prvo bio pritvoren 24. studenog 1992. godine, kao što je on tvrdio, ili 26. studenog 1992. godine, kako navodi Vlada, te je, prema tome, nastavila ispitivanje na osnovi mišljenja da je bio pritvoren bar četrnaest dana bez izvođenja pred sudiju ili drugog službenika sa sudske ovlastima.

76. Sud želi naglasiti važnost članka 5. u sustavu Konvencije: on osigurava osnovno ljudsko pravo, tj. zaštitu pojedinca nasuprot proizvoljnom miješanju države u njegovo ili njeno pravo na slobodu. Sudska kontrola miješanja izvršne vlasti u prava pojedinca na slobodu je osnovna osobina jamstva iz članka 5. stavka 3. čija je svrha umanjiti rizik arbitrarnosti i osigurati vladavinu prava (v. gore navedenu presudu Brogan i ostali, strana 32., stavak 58.). Dalje, brza sudska intervencija može dovesti do otkrivanja i sprječavanja

ozbiljnih zlostavljanja, koja su, kako je gore navedeno (stavak 62.), zabranjena Konvencijom u apsolutnom i neodstupajućem smislu.

77. U presudi Brannigan i McBride (citiranoj u stavku 68. gore) Sud je smatrao da Vlada Ujedinjenog Kraljevstva nije prekoračila stupanj ocjene odstupanjem od svojih obveza iz članka 5. Konvencije u obujmu kojim je pojedince, osumnjičene za teroristička djela, bilo moguće držati u pritvoru do sedam dana bez sudske kontrole.

U ovom predmetu, podnositelj predstavke bio je pritvoren najmanje četrnaest dana, a da nije izведен pred sudiju ili drugog službenika. Vlada je pokušala opravdati ovu mjeru upućivanjem na osobite potrebe policijske istrage u geografski širokom području suočenom s terorističkim organizacijama koje su primale pomoć izvana (v. stavak 72. gore).

78. Iako je Sud mišljenja - koje je ranije izrazio u nekoliko prilika (npr. vidi gore navedenu presudu Brogan i ostali) - da istraga terorističkih djela nesumnjivo predstavlja vlastima poseban problem, on ne može prihvatići da je neophodno držati osumnjičenog četrnaest dana bez sudske intervencije. Ovo razdoblje je izuzetno dugo i čini podnositelja predstavke podložnim ne samo prizvoljnom mješanju u njegovo pravo na slobodu, nego i torturi (v. stavak 64. gore). Pored toga, Vlada nije predočila Sudu nijedan detaljan razlog zašto borba protiv terorizma u jugoistočnoj Turskoj čini sudsку intervenciju neizvodivom.

(b) Zaštita

79. Vlada je istakla da i odstupanje od Konvencije i nacionalni pravni sustavi daju dovoljno jamstvo za zaštitu ljudskih prava. Prema tome, odstupanje je, samo po sebi, ograničeno na strogi minimum potreban u borbi protiv terorizma; dozvoljeno trajanje pritvora je propisano zakonom i pristanak javnog tužitelja je neophodan ako policija želi pritvoriti osumnjičenog duže od predviđenih razdoblja. Tortura je zabranjena člankom 243. Kaznenog zakona (v. stavak 24. gore) i člankom 135. (a) koji predviđa da bilo koja izjava dana kao posljedica torture ili bilo kojeg drugog oblika zlostavljanja neće imati snagu dokaza.

80. Podnositelj predstavke je naglasio da duga razdoblja nekontroliranog pritvora, zajedno s nedostatkom zaštitnih mjera predviđenih za zaštitu pritvorenika, olakšavaju praksu torture. On je bio izložen torturi naročitog intenziteta trećeg i četvrtog dana pritvora, nakon čega je zadržan u pritvoru da bi se zaliječile njegove povrede; cijelo to vrijeme nije imao pristupa ni odvjetniku niti liječniku. Štoviše, držan je s povezom preko očiju za vrijeme ispitivanja, što znači da nije mogao identificirati one koji su ga maltretirali. Izvješća Amnesty International ("Turska: Politika odbijanja" veljače 1995.) Europskog komiteta za sprječavanje torture i Komiteta Ujedinjenih nacija protiv torture (citirano u stavku 46. gore) pokazuju da su zaštitne mjere sadržane u Kaznenom zakonu Turske, koje su u svakom slučaju neodgovarajuće, bile rutinski ignorirane u području koje je u stanju izvanredne situacije.

81. Komisija je smatrala da turski sustav ne omogućuje pritvorenicima dovoljno zaštitnih mjera, npr. čini se da ne postoji uspješan pravni lijek u svezi s obvezom da se uhićeno lice

odmah privede sudu (habeas corpus) i zakonski provodivo pravo na odvjetnika, liječnika, prijatelja ili rođaka. U ovim okolnostima, usprkos ozbiljnim terorističkim prijetnjama u jugoistočnoj Turskoj, mjera koja dozvoljava da podnositelj predstavke bude pritvoren duže od četrnaest dana, bez izvođenja pred sudiju ili drugog službenika koji vrši sudsku funkciju, prekoračila je granicu slobodne procjene koju Vlada ima i ne može se reći da je ovo bilo strogo neophodno zbog ozbiljnosti situacije.

82. U svojoj gore spomenutoj presudi Brannigan i McBride (citiranoj u stavku 68.) Sud je bio uvjeren da su postojale uspješne zaštitne mjere u operaciji u Sjevernoj Irskoj koje su davale važnu mjeru zaštite protiv arbitarnog ponašanja i izoliranog pritvora. Na primjer, pravno sredstvo u svezi s obvezom da se uhićeno lice odmah privede sudu (habeas corpus) je bilo dostupno da bi se ispitala zakonitost prvobitnog uhićenja i pritvaranja, postojalo je apsolutno i pravno izvršivo pravo na konzultaciju sa braniteljem četrdeset osam sati nakon uhićenja, te su pritvorenici imali pravo obavijestiti rodaka ili prijatelja o njihovom uhićenju i imali su pravo na liječnika (op. cit. strane 55.-56., stavci 62.-63.).

83. Međutim, suprotno tome, Sud smatra da u ovom predmetu nisu bile dostupne dovoljne zaštitne mjere podnositelja predstavke, koji je bio pritvoren duže vremensko razdoblje. Posebno, sprječavanje kontakta s odvjetnikom, liječnikom, rođacima ili prijateljima i nedostatak bilo kakve realne mogućnosti izvođenja pred sud radi provjere zakonitosti pritvora je značilo da je bio ostavljen potpuno na milost onima koji su ga pritvorili.

84. Sud je svjestan neosporno ozbiljnog problema terorizma u jugoistočnoj Turskoj i teškoća s kojima se država suočila u preduzimanju djelotvornih mjer protiv njega. Međutim, nije uvjerenja da je izvanredna situacija zahtijevala držanje podnositelja predstavke, pod sumnjom na sudjelovanje u terorističkim djelima, četrnaest ili više dana u izoliranom pritvoru, bez pristupa sudiji ili drugom sudskom službeniku.

4. Je li odstupanje Turske ispunilo formalne zahtjeve članka 15. stavka 3.

85. Nitko od onih koji su se pojavili pred Sudom nije osporio da je izjava o odstupanju Republike Turske (v. stavak 33. gore) ispunila formalne zahtjeve iz članka 15. stavka 3., tj. da se Generalni sekretar Vijeća Europe obavijesti o mjerama koje su preuzete u odstupanju od Konvencije i razlozima za tako odstupanje .

86. Sud je nadležan da na vlastitu inicijativu ispita ovu okolnost (v. gore navedenu presudu Lawless, strana 55., stavak 22. i gore navedenu presudu Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, strana 84., stavak 223.) i utvrdi, naročito, je li turska izjava o odstupanju sadržavala dovoljno informacija o mjeri o kojoj je riječ, koja je dozvoljavala da se podnositelj predstavke pritvori najmanje četrnaest dana bez kontrole Suda, da bi se zadovoljili zahtjevi članka 15. stavka 3. Međutim, u svjetlu svog nalaza da osporavana mjera nije bila obvezna zbog postojeće situacije (v. stavak 84. gore) Sud smatra nepotrebним odlučivati o ovom pitanju .

5. Zaključak

87. U zaključku Sud nalazi da je došlo do povrede članka 5. stavka 3. Konvencije.

C. Navodni nedostatak pravnog lijeka

88. Podnositelj predstavke se žali da mu je bio onemogućen pristup Sudu, što čini povredu članka 6. stavka 1. Konvencije, koji propisuje, u relevantnom dijelu:

“Prilikom utvrđivanja građanskih prava. . .svatko ima pravo na pravednu i javnu raspravu u razumnom vremenskom roku pred neovisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.”

Pored toga, on tvrdi da nije imao dostupno uspješan domaći pravni lijek, suprotno članku 13. Konvencije koji glasi:

“Svatko čija su prava i slobode, priznate ovom konvencijom, narušene ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinile osobe u vršenju svoje službene dužnosti.”

89. Vlada je smatrala da se, s obzirom da podnositelj predstavke nije nikad ni pokušao pokrenuti postupak, on nema pravo žaliti da mu je uskraćeno pravo pristupa Sudu. Dalje je navela, kao i u preliminarnom prigovoru (v. stavke 41-45 gore) da je postojao velik broj dostupnih uspješnih pravnih lijekova.

90. Odluka javnog tužitelja da ne otvoriti istragu za podnositelja predstavke je značila nemogućnost da on ostvari svoje građansko pravo na naknadu (v. stavak 48. gore). Podnositelj predstavke je naveo da, prema turskom zakonu, parnični postupak ne dolazi u obzir dok činjenice u svezi s događajem ne budu utvrđene i krivci identificirani kaznenim gonjenjem. Bez tog, parnični postupak nije imao mogućnost za uspjeh. Pored toga, on je naveo da bi mogućnost traženja nadoknade zbog torture mogla predstavljati samo jedan dio mjera koje su neophodne da bi dobio nadoknadu; bilo bi neprihvatljivo da država tvrdi da je ispunila svoju obvezu samo osiguravajući nadoknadu, s obzirom da bi to zapravo bila dozvola državi na pravo na torturu. On je tvrdio da pravni lijekovi potrebni u svezi s njegovom predstavkom prema Konvenciji ili nisu postojali, čak ni u teoriji, ili nisu funkcionali u praksi (v. stavke 46-47 gore).

91. Komisija je našla povredu članka 6. stavka 1. iz istih razloga iz kojih je našla povredu članka 26. Konvencije (v. stavak 50. gore). U smislu ovog naloga, Komisija nije smatrala neophodnim ispitivati predstavku prema članku 13.

1. Članak 6. stavak 1. Konvencije

92. Sud podsjeća da članak 6. stavak 1 predstavlja “pravo na sud”, od kojeg pravo na pristup, a koje je pravo na pokretanje postupka pred sudom u parničnim stvarima, predstavlja

jedan aspekt (v. npr. Holy Monasteries protiv Grčke presuda od 9. prosinca 1994. godine, Serija A broj 301-A, strana 36-37, stavak 80.). Nema sumnje da se članak 6. stavak 1. primjenjuje na parničnu tužbu za nadoknadu štete u svezi sa zlostavljanjem, navodno izvršenim od strane predstavnika države (v. npr. presudu Tomasi, citiranu u stavku 61. gore, strana 43., stavci 121.-122.).

93. Sud zapaža da podnositelj predstavke nije osporio da je on teoretski mogao pokrenuti parnični postupak radi štete u svezi s njegovim zlostavljanjem. On je tvrdio da je propust tužitelja da pokrene kaznenu istragu u praksi značio da nije imao priliku za uspjeh u parničnom postupku (v. stavak 90. gore). Međutim, Sud podsjeća da zbog osobitih okolnosti koje su postojale u njegovom predmetu (v. stavak 57. gore), g. Aksoy nije čak ni pokušao iznijeti tužbu parničnim sudovima. S obzirom na sve ove činjenice nemoguće je da Sud odluči jesu li turski parnični sudovi bili u mogućnosti da postupaju po tužbi g. Aksoy-a, u slučaju da im je bila podnesena.

U svakom slučaju Sud je mišljenja da se bit žalbe podnositelja predstavke tiče propusta tužitelja da pokrene kaznenu istragu (v. stavak 90. gore). Dalje, Sud zapaža uvjerenje podnositelja predstavke da mogućnost traženja nadoknade zbog torture predstavlja samo jedan dio mjera neophodnih za davanje nadoknade (v. također stav 90. gore).

94. Prema mišljenju Suda, u ovom kontekstu, prikladnije je ovu žalbu razmatrati u svezi s općom obvezom država, prema članku 13., da osiguraju uspješan pravni lijek u svezi s povredama Konvencije.

2. Članak 13. Konvencije

95. Sud je mišljenja da članak 13. jamči, na domaćoj razini, mogućnost na pravni lijek da bi se ostvarila bit prava i sloboda iz Konvencije, u bilo kojoj formi u kojoj ih država može osigurati u okviru domaćeg pravnog poretku. Učinak ovog članka je, prema tome, da zahtijeva postojanje odredbe kao pravnog lijeka koji će omogućiti domaćem nadležnom organu da se bavi osnovama relevantne žalbe prema Konvenciji i da dodijeli odgovarajuću naknadu, iako strane potpisnice imaju određenu vrstu diskrecije u pogledu načina na koji će ispuniti svoje obveze prema ovoj odredbi (v. presudu Chahal citiranu u stavku 62. gore, strana 1867.-1868., stavak 145.). Obujam obveze iz članka 13. Konvencije je raznolik, ovisno o prirodi žalbe podnositelja predstavke u smislu Konvencije (v. gore navedenu presudu Chahal, strana 1868.-1869., stavci 150.-151.). Međutim, pravni lijek koji se zahtijeva prema članku 13. mora biti uspješan u praksi kao i u zakonu, osobito u smislu da njegova uporaba ne smije biti nepravedno sprječavana djelima ili propustima vlasti tužene strane.

96. Na prvom mjestu, Sud želi jasno staviti do znanja da njegov nalaz (u stavku 57. gore) da su postojale posebne okolnosti, koje su oslobodile podnositelja predstavke njegove obveze iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, ne bi trebalo smatrati da znači da su ti pravni lijekovi nedjelotvorni u jugoistočnoj Turskoj (v. mutatis mutandis, Akdivar i ostali, presuda citirana u stavku 38. gore, strana 1213.-1214., stavak 77.).

97. Drugo, Sud, kao i Komisija, želi dati sudska obavještenje o činjenici da je navode o torturi u policijskom pritvoru veoma teško potkrijepiti, ukoliko je žrtva izolirana od vanjskog svijeta, bez pristupa liječniku, odvjetniku, obitelji ili prijateljima koji bi joj mogli omogućiti podršku i prikupiti neophodne dokaze. Dalje, poslije ovakvog nehumanog zlostavljanja, pojedinac često nema sposobnost ili volju da podnese žalbu.

98. Priroda prava zaštićenog člankom 3. Konvencije ima utjecaj na članak 13. Dajući osnovnu važnost zabrani torture (v. stavak 62. gore) i posebno osjetljiv status žrtvama torture, članak 13. nameće, bez uskraćivanja bilo kojeg drugog dostupnog pravnog sredstva u unutrašnjem sustavu, obvezu državi da sprovede pojedinačnu i djelotvornu istragu nemilih slučajeva torture.

Prema tome, u svezi sa člankom 13., gdje pojedinac ima osnovanu tvrdnju da su ga predstavnici države izložili torturi, pojam "uspješnog pravnog lijeka" iziskuje, kao dodatak, isplatu naknade ako je moguće, te pojedinačnu i djelotvornu istragu koja će dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih i uspješnog sudjelovanja žalitelja u istražnom postupku. Istina je da ne postoji izričita odredba u Konvenciji, kao što se može naći u članku 12. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih okrutnih, nehumanih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja iz 1984. godine, koja nameće dužnost nastavljanja "brze i nepristrasne" istrage gdje god postoji razumna osnova da se vjeruje da je izvršena tortura. Međutim, po mišljenju Suda, takav zahtjev se podrazumijeva u pojmu "uspješno pravni lijek" iz članka 13. (v., mutatis mutandis, presudu Soering, gore citiranu, stavak 62., strana 34.-35., stavak 88.).

99. Zaista, prema turskom zakonu, tužitelj je bio dužan sprovesti istragu. Međutim, i bez obzira na to je li mu se g. Aksoy eksplicitno požalio ili nije, on je ignorirao vidljive dokaze da je g. Aksoy bio podvrgnut torturi (v. stavak 56. gore), a do istrage nije ni došlo. Sudu nisu bili predloženi dokazi koji pokazuju da je bilo kakva druga radnja preduzeta, iako je tužitelj bio svjestan povreda podnositelja predstavke.

Štoviše, po mišljenju Suda, u okolnostima predmeta g. Aksoya, takav stav državnih službenika koji su imali dužnost istražiti kaznena djela je ravan podrivanju djelotvornosti bilo kojeg drugog pravnog lijeka koji je postojao.

100. Prema tome, naročito u svjetlu nedostatka bilo kakve istrage, Sud nalazi da je podnositelju predstavke uskraćen uspješan pravni lijek u pogledu njegovih navoda o torturi.

U zaključku, došlo je do povrede članka 13. Konvencije.

D. Navodna povreda članka 25. stavka 1. Konvencije³

101. Podnositelj predstavke je naveo da je došlo do miješanja u njegovo pravo na pojedinačnu predstavku, što je kršenje članka 25. stavka 1. Konvencije, koji glasi:

“Komisija može uzeti u razmatranje predstavku koju je Generalnom sekretaru Savjeta Europe uputila bilo koja osoba, nevladina organizacija ili grupa pojedinaca, koji se smatraju žrtvama zbog kršenja prava priznatih ovom konvencijom, koje je učinila neka visoka strana ugovornica, uz uvjet da je ta visoka strana ugovornica, protiv koje se podnosi predstavka, dala izjavu kojom priznaje nadležnost Komisije da razmatra takve predstavke. One visoke strane ugovornice koje su dale takvu izjavu obvezale su se da ni sa čim ne ometaju ostvarivanje ovog prava.”

102. Treba podsjetiti da je g. Aksoy ubijen 16. travnja 1994. godine; prema njegovim predstavnicima, to je bio izravan rezultat njegove ustrajnosti na predstavki pred Komisijom. Navodi se da mu je priječeno smrću da bi povukao predstavku pred Komisijom, a zadnja prijetnja se desila telefonom, 14. travnja 1994. godine (v. stavak 22. gore).

103. Međutim, Vlada poriče da je došlo do miješanja u pravo na individualnu predstavku. Navodi da je g. Aksoy bio ubijen pri obračunu frakcija PKK-a i da je Sud obaviješten da je osoba osumnjičena za njegovo ubojstvo, optužena. (v. stavak 22. gore).

104. Komisija je duboko zabrinuta smrću g. Aksoya i navodom da je ona povezana s njegovom predstavkom Strazburg-u. No ipak, Komisija nije imala bilo kakve dokaze na kojima bi zasnovala zaključak o istinitosti te žalbe ili o odgovornosti za ubojstvo.

105. Sud ponavlja da je od najveće važnosti za uspješno ostvarivanje sustava individualne predstavke zasnovanog člankom 25. Konvencije to da su podnositelji predstavke ili potencijalni podnositelji predstavke u mogućnosti slobodno komunicirati s Komisijom, bez podvrgavanja bilo kakvom obliku pritiska vlasti da povuku ili preinače svoje predstavke (v. Akdivar i drugi, gore citirana presuda u stavku 38, strana 1219, stavak 105.).

106. U ovom predmetu, kako stvari stoje, Komisija nije mogla pronaći bilo kakav dokaz da je smrt g. Aksoya povezana s njegovom predstavkom, ili da su državne vlasti bile odgovorne za bilo kakvo miješanje u njegova prava u obliku prijetnji ili zastrašivanja iz članka 25. stavka 1. i novi dokazi u svezi s ovim nisu predočeni Sudu.

Prema tome, Sud ne može utvrditi da je došlo do povrede članka 25. stavka 1. Konvencije.

³ Redni broj i tekst ovog članka izmjenjen stupanjem na snagu Protokola br. 11, vidi čl. 34 u tekstu Evropske konvencije o ljudskim pravima. (op.a)

E. Navodna administrativna praksa kršenja Konvencije

107. Podnositelj predstavke je dodatno tražio da Sud ustanovi da su čl. 3. (5. stavak), čl.3. (6. stavak) i čl. 25.(stavak 1.) povrijedeni, što je stvar prakse u jugoistočnoj Turskoj, uz službenu toleranciju na visokoj razini. Ovo sa sobom povlači mogućnost da Sud ustanovi još ozbiljnije povrede Konvencije.

108. U svezi s izvješćima gore citiranih međunarodnih tijela (stavak 46.), on je tvrdio da je policijska tortura raširena u Turskoj i da se to događa mnogo godina. Državne vlasti su svjesne tog problema, ali su izabrale da ne primjenjuju preporučene zaštitne mjere.

Štoviše, žrtvama torture i drugih kršenja ljudskih prava je rutinski uskraćivano pravo na sudske pravne lijekove, što je kršenje članka 6. stavaka 1. i 13. Konvencije. Bili su uznemiravani, zastrašivani i podvrgnuti nasilju ako bi namjeravali iznijeti svoje žalbe organima u Strasbourg-u, što je suprotno članku 25. stavku 1.

Konačno, kako je domaći zakon omogućio da osumnjičeni budu pritvoreni duže razdoblje, što je kršenje članka 5. stavka 3, to je bio dokaz da administrativna praksa krši tu odredbu.

109. Sud je mišljenja da su dokazi, koje je Komisija utvrdila, nedovoljni da bi se donio zaključak o postojanju administrativne prakse kršenja gore navedenih članaka Konvencije.

F. Primjena članka 50. Konvencije⁴

110. Prema članku 50. Konvencije

“Ako Sud tvrdi da je odluka ili mjera sudskog organa ili bilo kojeg drugog organa visoke strane ugovornice, u cjelini ili djelomično, u suprotnosti s obvezama koje proistječu iz ove konvencije i kada unutrašnje pravo navedene članice omogućava samo djelomično obeštećenje za posljedice takve odluke ili mjere, Sud će svojom odlukom pružiti oštećenoj strani pravedno zadovoljenje, ukoliko je to potrebno.”

111. U svom podnesku podnositelj predstavke zahtijeva naknadu materijalne štete uzrokovane njegovim pritvaranjem i torturom, koja se sastoji od medicinskih troškova od 16,635,000 turskih lira i gubitka zarade u iznosu od 40 funti (sterlinga).

Pored toga, tražio je naknadu nematerijalne štete od 25,000 funti, koju, on navodi, treba povećati za daljih 25,000 funti u slučaju da Sud nađe oštije kršenje Konvencije na osnovama administrativne prakse.

⁴ Redni broj i tekst ovog članka izmjenjen stupanjem na snagu Protokola br. 11, vidi čl. 35 u tekstu Evropske konvencije o ljudskim pravima. (op.a)

Takoder, tražio je isplatu njegovih pravnih troškova i izdataka koji iznose 20,710 funti.

112. U pogledu tih zahtjeva, Vlada nije dala svoj komentar ni u svom podnesku niti na raspravi pred Sudom.

1. Šteta

113. S obzirom na ekstremno ozbiljne povrede Konvencije koje je pretrpio g. Zeki Aksoy i zabrinutost i bol koji su nesumnjivo naneseni njegovom ocu, koji je nastavio sa predstavkom nakon smrti sina (v. stavak 3. gore), Sud je odlučio da dosudi pune iznose tražene naknade zbog materijalne i nematerijalne štete. Sve skupa, taj iznos je 4,283, 450,000 (četiri tisuće dvije stotine osamdeset tri milijuna, četiri stotine i pedeset tisuća) turskih lira (zasnovano na kursnoj listi koja se primjenila na dan donošenja ove presude).

2. Troškovi i izdaci

114. Sud smatra da je zahtjev podnositelja predstavke za troškove i izdatke razuman i dosuđuje ga u cijelini, umanjen za iznos koji je dobio kao pravnu pomoć Vijeća Europe koja u zahtjevu nije bila uzeta u obzir.

3. Zatezna kamata

115. U pogledu sume koja je dosuđena u turskim lirama, isplatit će se zatezna kamata u iznosu od 30 % godišnje, što je, u skladu s informacijama dostupnim Sudu, zakonska stopa kamate koja se primjenjuje u Turskoj na dan donošenja ove presude.

Kako je suma u pogledu troškova i izdataka izražena u funtama, Sud smatra prikladnim da se kamata na ovu sumu plati u iznosu od 8% godišnje, što je, u skladu s informacijama dostupnim Sudu, zakonska stopa kamate koja se primjenjuje u Engleskoj i Velsu na dan donošenja ove presude.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD

Odbija, s osam glasova za i jednim protiv, preliminarni prigovor u svezi s iscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova;

Odlučuje, s osam glasova za prema jedan protiv, da je došlo do povrede članka 3. Konvencije;

Odlučuje, s osam glasova za prema jedan protiv, da je došlo do povrede članka 5. stavka 3. Konvencije;

Odlučuje, s osam glasova za prema jedan protiv, da nije neophodno razmatrati žalbu podnositelja predstavke prema članku 6. stavku 1. Konvencije;

Odlučuje, s osam glasova za prema jedan protiv, da je došlo do povrede članka 13. Konvencije;

Odlučuje, jednoglasno, da se ne može utvrditi povreda članka 25. stavka 1. Konvencije;

Odlučuje, s osam glasova za prema jedan protiv:

(a) da odgovorna strana plati podnositelju predstavke, u roku od tri mjeseca, u svezi s naknadom materijalne i nematerijalne štete 4,283,450,000 (četiri tisuće dvije stotine osamdeset tri milijuna i četiri stotine pedeset tisuća) turskih lira;

(b) da odgovorna Strana treba platiti podnositelju predstavke, u roku od tri mjeseca, u svezi sa troškovima i izdacima 20,710 (dvadeset tisuća i sedam stotina deset) funti sterlinga, umanjeno za 12,515 (dvanaest tisuća pet stotina petnaest) francuskih franaka koji će biti pretvoreni u funte sterlinga po kursu koji se primjenjuje na dan donošenja ove presude;

(c) da se isplati kamata u sljedećim godišnjim stopama, počev od dana isteka navedenog tromjesečnog roka do isplate:

(I.) 30 % u odnosu na iznos dodijeljen u turskim lirama;

(II.) 8% u odnosu na iznos dodijeljen u funtama;

Presuda je sastavljena na engleskom i francuskom jeziku i objavljena na javnoj raspravi u Zgradji ljudskih prava u Strasbourg-u, dana 18. prosinca 1996. godine.

Rolv RYSSDAL
Predsjednik

Herbert PETZOLD

Arhivar

Na osnovi članka 51. stavka 1. Konvencije i pravila 53. stavka 2. Pravila Suda A, sljedeća odvojena mišljenja su priložena ovoj presudi: (1) djelomično oprečno mišljenje sudsije de Meyer; (2) oprečno mišljenje sudsije Gölcüklü.

R.R.

H.P.

DJELOMIČNO OPREČNO MIŠLJENJE SUDIJE DE MEYER

Iako se slažem s ostatkom presude, ne slažem se sa stavom većine u svezi sa člankom 6. stavcima 1. i 13.

U ovom predmetu Sud je prvo morao odlučivati o preliminarnom prigovoru da domaći pravni lijekovi nisu bili iscrpljeni. Iz razmatranja o ovom pitanju u staveima 51. do 57. presude, jasno je da su u predmetu podnositelja predstavke ti pravni lijekovi čisto teoretski. Ovo navodi na povredu članka 13., što je kasnije jasno navedeno, ali na različit način u staveima 95. do 100. presude. Prema tome, ovaj predmet pokazuje veoma jasniju vezu između članka 13. i članka 26¹.

Međutim, obrazloženje također navodi, *a fortiori*, da pravo podnositelja predstavke na pristup sudu nije bilo uspješno osigurano.²

Slijedi da smo trebali, u svezi s odlukom koju smo donijeli o preliminarnom prigovoru, kao logičnu posljedicu naći da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. i članka 13.

Bilo bi dovoljno da smo zapazili da je bilo jasno iz razmatranja iznijetog u stavcima 51. do 57. presude da u okolnostima predmeta podnositelj predstavke nije imao uspješne pravne lijekove i nije mogao ostvariti svoje pravo na pristup sudu.

OPREČNO MIŠLJENJE SUDIJE GÖLCÜKLÜ

U svezi s pomoćnom prirodom sustava za zaštitu, koji je utvrđen Europskom konvencijom o ljudskim pravima i njenim izravnim posljedicama, u odnosu na iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova, upućujem na svoje suprotno mišljenje u predmetu Akdivar i ostali protiv Turske (v. presudu od 16. rujna 1996. godine).

2. Istakao bih da je članak 17. Ustava Turske doslovan prijevod članka 3. Europske konvencije o ljudskim pravima i da tortura i zlostavljanje povlače za sobom teške kazne prema Kaznenom zakonu Turske (članci 234. i 235.) (kazneni pravni lijek).
3. Kao civilni prijestupi (nezakonita djela), i tortura i zlostavljanje pružaju osnovu za tužbu radi naknade materijalne i nematerijalne štete (parnična tužba ili upravni postupak, u ovisnosti od statusa tuženog).
4. Kazneni postupak pokreću organi gonjenja na njihovu vlastitu inicijativu ili po podnesenoj prijavi i mora se pokrenuti kada postoji dovoljno dokaza da je izvršeno kazneno djelo.

¹ Vidi stav 51. presude.

² Vidi stavove 54 i 56 presude.

5. Prema tome, u turskom zakonu ova tri pravna lijeka su jednako dostupna u cijeloj zemlji svakoj osobi koja tvrdi da je žrtva torture ili zlostavljanja.

6. U svezi sa djelotvornošću i pogodnošću navedenih pravnih lijekova, nemam ni najmanje sumnje. U svezi s tim upućujem na moje suprotno mišljenje u predmetu Akdivar i ostali protiv Turske (ibid.). Tužena strana, u oba ova predmeta, dostavila je Komisiji na prvom mjestu i potom Europskom sudu - i u njihovom podnesku i na javnoj raspravi - mnoštvo presuda sudova prvog stupnja ili vrhovnih sudova kao što je kasacijski sud i vrhovni upravni sud.

7. Većina se ovih presuda tiče slučajeva u jugoistočnoj Turskoj gdje su izvršena djela terorizma, a gdje se desio i ovaj slučaj. Sljedeći primjeri daju kratak sažetak nekih od tih odluka.

Drugo odjeljenje Vrhovnog upravnog suda - presuda od 23.ožujka.1994.

Vrhovni upravni sud, vršeći zakonitu reviziju odluka o obustavi postupka pokrenutog od Provincijalnog upravnog vijeća u Malatyi, odlučio je da treba pokrenuti kazneni postupak prema članku 235. Kaznenog zakona (zlostavljanje, pribjegavanje nasilju od strane javnog službenika koji može upotrijebiti silu u skladu sa zakonom) protiv optužena četiri policajca policijske stanice Malatya, koji su navodno pretukli osumnjičenog za vrijeme ispitivanja.

Druga presuda Vrhovnog upravnog suda sa istim učinkom (presuda od 7.listopada 1993.) tiće se provincije Adiyaman. Ove dvije regije (Malatya i Adiyaman) su u jugoistočnoj Turskoj.

Osmo kazneno odjeljenje Kasacijskog suda - presuda od 16.prosinca 1987.

Optuženi su osuđeni na 4 godine, 5 mjeseci i 10 dana zatvora zbog smrti izazvane djelima torture (članci 452./1. i 243./1.-2. Kaznenog zakona).

Kasacijski sud je potvrdio ove kazne koje je izreklo Prvo odjeljenje Mardin Assize suda (jugoistočna Turska). Osmo kazneno odjeljenje Kasacijskog suda - presuda od 25. rujna 1991.

Osmo odjeljenje Ankara Assize suda je osudilo optužene na 4 godine i 2 mjeseca zatvora i zabranilo im držanje javne kancelarije 2 mjeseca i 15 dana zbog pribjegavanja zlostavljanja kako bi ishodili priznanja.

Kasacijski sud je smatrao da su, kako je stajalo u spisu, izvješća vještaka činila dovoljnu osnovu za presudu nižeg suda. Međutim, ona je ukinuta zbog greške službenika, jer je navedeno da je Sud izrekao najmanju kaznu, a odmjerio ju je prema proračunima o najmanjoj kazni. Osmo kazneno odjeljenje Kasacijskog suda - presuda od 21.veljače 1990.

Optuženi su osuđeni na 4 godine, 5 mjeseci i 10 dana zatvora zbog izazivanja smrti pritvorenika. Ova osuda koju je donijelo Šesto odjeljenje istambulskog Porotnog suda zasnovana je na optužbi za nanošenje teških tjelesnih povreda sa smrtnom posljedicom (članak 452./1. Kaznenog zakona). Kasacijski sud je potvrđio osudu, ali je odlučio da se treba primijeniti članak 243, u svezi sa smrću kao posljedicom torture.

8. Uprkos postojanju tri pravna lijeka koja sam gore naveo, podnositelj predstavke nije iskoristio ni jedan od njih nego se samo žalio Komisiji preko Londona. On čak nije ni podnio žalbu tuženim vlastima - prvi korak koji je obveza pojedinca kada tvrdi da je žrtva bilo čega.

9. Jednostavno, ne mogu se složiti s mišljenjem većine do kojeg je došlo samo na osnovi golih navoda podnositelja predstavke (da turski sudovi u predmetnim regionima nisu osigurali nikakvu zaštitu, kad su djela na koja se žali izvršena od strane Snaga sigurnosti), naime, da je uspješnost domaćih pravnih lijekova pod sumnjom. Smatram da "tamo gdje postoji sumnja", a posebno tamo gdje ima razloga, domaći pravni lijekovi moraju biti iscrpljeni, prema Komisiji (Odluka od 14. ožujka 1985., F. Garcia protiv Švicarske, predstavka broj 10148/82, O.I. 42, strana 99.). Ali, podnositelj predstavke nije uradio ništa slično.

10. Kao što je sudija Gotchev pravilno zapazio u svom suprotnom mišljenju u gore navedenom predmetu Akdivar i drugi protiv Turske, u svezi s pravilima iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, da bi se došlo do zaključka nakon što je tužena strana pokazala postojanje domaćih pravnih lijekova, teret dokaza treba pasti (još jednom) na podnositelja predstavke, od kojeg treba zahtijevati da dokaže da su vlasti u tom regionu države osujetile njegove pokušaje da pokrene odgovarajući postupak. Podnositelj predstavke nije predocio bilo kakav dokaz u tom smislu.

11. Iznad svega, u ovom predmetu veliki broj činjenica je sporan među stranama. Podnositelj predstavke je naveo da je obavijestio organe gonjenja, za vrijeme ispitivanja, da je bio podvrgnut zlostavljanju za vrijeme policijskog pritvora, dok je tužena strana ovo pobijala i dostavila argumente u prilog svojih tvrdnji. Sud je, na osnovi ovog nerazjašnjenog pitanja činjenica, naime navodnog propusta organa gonjenja da pokrene kazneni postupak, zaključio da je kazneni pravni lijek nedjelotvoran.

12. Osim činjenice da u turskom zakonu postoji postupak kojim organi gonjenja mogu biti obvezani da pokrenu kazneni postupak, tko drugi, ako ne domaće vlasti, može razjasniti ovu činjenicu koja je presudna za ishod ovog predmeta. Samo zbog tog razloga, žalbe podnositelja predstavke trebalo je prvo uložiti turskim sudovima da bi se tako utvrdilo jesu li domaći pravni lijekovi djelotvorni.

13. Prema tome, kako uvjeti iz članka 26. nisu zadovoljeni, Sud treba usvojiti preliminarne prigovore tužene strane u svezi s neiscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova.

14. Gore navedena prethodna razmišljanja oslobađaju me od razmatranja biti predmeta.